

IZJAVA ZA JAVNOST

Odziv Agencije za energijo na sklepe vlade z dne 23. 12. 2024 ter na tiskovno konferenco ELES in MOPE z dne 9. januarja 2025 in javno objavljeno analizo ELES

1. Agencija za energijo je obvestila Vlado RS, da ne bo ravnala v skladu s pozivi oz. njenimi sklepi.

Sklepi predstavljajo neposreden poskus vplivanja na neodvisno odločanje agencije v okviru njenih pristojnosti neodvisnega regulatornega organa. So v jasnem in očitnem nasprotju z določbami točke (b) četrtega odstavka 57. člena in točke (a) petega odstavka 57. člena Direktive 2019/9442, pa tudi z določbami 33. člena Energetskega zakona (EZ-2) in 124. člena Zakona o oskrbi z električno energijo. Poleg tega je v očitnem nasprotju s celotno ureditvijo neodvisnega regulatornega organa, kot izhaja iz navedene direktive in obeh zakonov, po katerem mora odločitve iz svoje pristojnosti ta organ sprejemati neodvisno in pri svojem delu ni vezan na sklepe, stališča, navodila ali usmeritve državnih organov, organov lokalne skupnosti ali drugih organov, pravnih oseb ali posameznikov, niti jih ne sme zahtevati.

Sklepi Vlade so tudi vsebinsko nesprejemljivi, saj poskušajo doseči namen, ki je z Direktivo 2019/944 izrecno prepovedan, torej da bi agencija pri svojem delu upoštevala tržne interese, kar zahteva Vlada s tem, da naj se uvede prejšnji način obračunavanja omrežnine, ki je energetsko intenzivnim podjetjem in proizvajalcem električne energije nalagal nesorazmerno majhen del stroškov omrežja.

Sklepi Vlade so tudi nelogični in neizvedljivi, celo če ne upoštevamo njihove nezakonnosti in vsebinske nesprejemljivosti. Prvi sklep poziva člane sveta agencije k odstopu, kar pa bi lahko pomenilo, da bi Vlada preko Državnega zbora želela imenovati člane sveta, ki bi spoštovali njene pozive, kar je že samo po sebi v nasprotju z navedeni določbami Direktive 2019/944 in zakonov. Ker sta dva člana sveta agencije odstopila, je s tem postal ta svet ne operativen. To pa pomeni, da celo, če bi agencija hotela upoštevati drugi sklep in uveljaviti način obračuna omrežnine, kot je veljal pred uveljavitvijo, tega ni mogoče storiti, saj o tem lahko odloči le svet agencije, kar pa bi pomenilo razveljavitev novega akta o metodologiji za obračunavanje omrežnine. V nadaljevanju pa tretji sklep vlade spet nelogično poziva agencijo, naj pristopi k spreminjanju veljavnega akta o metodologiji, ki bi moral po drugem sklepu Vlade biti razveljavljen.

2. Agencija se je 8. 1. 2025 seznanila z javno objavljeno analizo, ki jo je družba ELES d.o.o. izdelala na podlagi sklepa Vlade RS z dne 12. 12. 2024.

Agencija za energijo tudi v tem primeru pozdravlja strokovne predloge morebitnih popravkov in sprememb metodologije obračuna omrežnine.

Vsekakor bosta agencija in svet agencije resno in odgovorno obravnavala tudi ta predlog, seveda pa bo lahko o tem odločal in sklepal šele, ko bo ponovno sklepčen.

Glede na poteke dogajanj vse od 23. 12. 2024 in tudi v zadnjih dneh pa se je potreba po neodvisnem delovanju regulatorja samo še bolj izpostavila.

ELES, je kot kombinirani sistemski operater zagotovo kompetentna institucija za podajo strokovno kompetentnih predlogov. To možnost pa je imel tudi doslej. Ob tem moramo zanikati trditev, da ELES ni bil pozvan k pripravi časovnih blokov že doslej. Prav s ciljem čim večjega sodelovanja strokovne javnosti je agencija vse od začetka leta 2021 vodila zelo odprto javno razpravo in k številnim javnim posvetovanjem vabila vso zainteresirano javnost, tudi ELES in MOPE. Javna posvetovanja so potekala v času nastajanja študije, ko so se dejansko oblikovale metodološke zasnove in so bili zelo transparentno prikazani razlogi za spremembe, nova prerazporeditev stroškov po napetostnih nivojih ter vzročna povezava stroškov z določitvijo razmerij med tarifnimi postavkami za moč in energijo za posamezne uporabniške nivoje. ELES je bil vabljen tudi k podaji pripomb v času javne obravnave akta, ki je potekala dalj časa kot običajno. Vse od uveljavitve akta leta 2022 je potekala tudi obsežna javna razprava v javnosti, še posebej v zadnjem letu. Res se direktor ELES-a ni opredeljeval do tarif ali časovnih blokov, kar pa seveda ne pomeni, da ELES za to ni imel možnosti.

Iz najave tiskovne konference in njenega vabila zelo jasno izhaja, da je vlada potrebovala strokoven argument, kar lahko opredelimo kot političen nedopusten pritisk. V vabilu je navedeno, da vladna odločitev temelji na strokovnih in nepolitičnih argumentih, ki pa so bili agenciji večkrat predstavljeni, a žal preslišani. Vlada je 18. 12. 2024 ELES naložila, da preveri ustreznost sistema petih časovnih blokov, in že 23. 12. 2024 sprejela odločitev, ki jo danes zagovarja kot strokovno. Trditev, da so bili strokovni argumenti, na katerih temelji odločitev vlade agenciji večkrat predstavljeni seveda ne drži in ne more držati. Zakaj ne more? Ker je ELES ustreznost časovnih blokov presojal na podatkih o stanju v omrežju oziroma obremenitvah za leto 2024, torej na zadnjih aktualnih podatkih, ki pa jih prej ni bilo. Res pa je GEN-I na agencijo v jeseni 2023 naslovil dokument, ki je predlagal ukinitvev sezon in drugačne časovne bloke. V razpravi z GEN-I in preučitvi njihovega predloga je agencija predlog zavrnila, saj ni upošteval stanja v omrežju, načel, ki jih regulator mora upoštevati temveč je zasledoval poslovne modele dobavitelja in ohranjanja položaja obstoječih odjemalcev s sončnimi elektrarnami. Gospodarska zbornica pa je preko MOPE zahtevala spremembo časovnih blokov, ki bi bili prilagojeni gospodarstvu in pri tem prav tako ni bilo upoštevano stanje v omrežju. Drugih tako imenovanih strokovnih predlogov o spremembi časovnih blokov nismo prejeli. Predlogi ki smo jih torej prejeli niso bili strokovni in so zasledovali zgolj parcialne interese.

O Elesovi analizi in predlogih

Družba ELES v vlogi kombiniranega operaterja prenosnega in distribucijskega omrežja zagotovo ima potrebne kompetence za analizo stanja obremenjenosti omrežja in dejansko poseduje natančne merilne podatke o urnem prevzemu energije. Obenem pa ELES nima zgrajene kompetence na področju zasnove omrežninskih tarif, kar je verjetno botrovalo k izdelavi analize na podlagi neustreznih izhodišč in vhodnih podatkov.

Uporabljeni povprečni profili obremenitve s strani ELES namreč ne zagotavljajo stroškovne kavzalnosti (posebej ne v sistemu z veliko zmogljivostjo sončnih elektrarn), **ki jo zahteva Uredba (EU) 2019/943 in so zato neustrezni.** Uporaba teh neustreznih profilov namesto ustreznih koničnih profilov, četudi so uporabljeni profili nedvomno natančno izračunani, je tako ELES pripeljala do popolnoma napačnih zaključkov, med drugim tudi do zaključka, da sezonsko razlikovanje tarife ni smiselno oziroma potrebno. Analiza vplivnih koničnih obremenitev na inkrementalne stroške omrežja namreč tudi na podlagi stanja v 2024 izkazuje njihovo izrazito sezonsko pojavnost. V objavljeni analizi ELES je najti še vrsto drugih strokovnih napak v kontekstu zasnove omrežninskih tarif, do katerih se bo agencija opredelila s strokovnim odzivom.

Agencija ob tem izpostavlja, da vse od uveljavitve reforme v letu 2022 presoja ustreznost časovnega razlikovanja na letni ravni. Analiza razpoložljivih podatkov o koničnih obremenitvah je vsa leta od uveljavitve metodologije dalje pokazala ustreznost postavljenih časovnih blokov. Opravili smo tudi že preliminarno metodološko skladno analizo podatkov za leto 2024, in sicer na podlagi podatkov iz podatkovnega portala ELES, ki so bili javno razpoložljivi 1. januarja 2025. Ta analiza dejansko prvič nakazuje potrebo po določenih prilagoditvah časovnega razlikovanja zaradi spremenjenega stanja v omrežju, kar lahko pripelje do sprememb pri časovnih blokih, a ta analiza še vedno zelo nazorno izkazuje potrebo po ohranitvi sezon. Agencija je ves čas javne razprave poudarjala, da je narava metodologije dinamična, da zasleduje stanje v omrežju in zaradi tega so posodobitve časovnih blokov popolnoma naravna pot. Vsak predlog morebitne spremembe časovnih blokov mora pred uveljavitvijo preстати javno obravnavo, ki mora na pregleden način zainteresirani javnosti izkazati tudi izsledke analize vplivov teh sprememb na podlagi sintetičnih profilov skupin odjemalcev. Vlada RS tako s svojo tezo o neustreznosti časovnega razlikovanja v bistvu le potrjuje vzpostavljen proces agencije, ki časovno razlikovanje presoja na letni ravni in se ciklično odloča o potrebnih spremembah. Nikakor pa seveda to ni in ne sme biti razlog za nedopustne posege vlade v neodvisno delo regulatorja ter pozive k odstopu njenega vodstva in vrnitvi starega načina obračuna omrežnine, ki bi nadaljeval nepravilno in diskriminatorno obravnavo uporabnikov sistema ter s tem nedopustno socializacijo stroškov uporabe omrežja.

Trditve direktorja Elesa o nestrinjanju s tarifami oziroma o nestrinjanju z razmerjem med tarifnimi postavkami za energijo in moč, kot so določene za industrijo in lastnike sončnih elektrarn, ne temeljijo na niti enem strokovnem argumentu. Tarife kot jih je določila agencija pa temeljijo na zelo poglobljenem strokovnem delu, analizah in upoštevaje evropsko zakonodajo in usmeritve ACER pri določanju tarifnih postavk. Veljavne tarife so določene na podlagi metodologije, ki je v povsem primerljivi zasnovi prestala rigorozno strokovno presojo in je v uporabi še v eni državi članici EU, ki Slovenijo obenem prekaša v »sončni revoluciji« in zelenih tehnologijah. »Visoke« omrežninske tarife za energijo pri negospodinjskih odjemalcih in »visoke« omrežninske tarife za moč oziroma nizke omrežninske tarife za preneseno električno energijo pri gospodinjskih odjemalcih izhajajo iz zagotovljene stroškovne kavzalnosti tarif. Na ta razmerja vplivajo predvsem doprinosi posameznih skupin odjemalcev k obdobjem koničnih obremenitev, ki povzročajo inkrementalne stroške omrežja ter enakomerna razdelitev stroškov sistemskih storitev na porabniške skupine.

Kritika določitvi tarif ter razmerju med tarifno postavko za energijo in tarifno postavko za moč zelo odkrito zagovarja povrnitev stroškov določenega dela industrije in lastnikov sončnih elektrarn na vrednost po stari metodologijo in zato predstavlja še enega izmed že nekaj očitnih poizkusov vlade, da zagotovi boljši položaj posameznih interesnih skupin, ki so bile že ves čas neupravičeno privilegirane in pri tem zelo očitno spregleda položaj ostalih odjemalcev. **Z vrnitvijo starega načina obračuna omrežnine bi dopustili nedopustno socializacijo stroškov uporabe omrežja in odjemalce neenakopravno obravnavali.** Agencija ob tem še izpostavlja, da velikostna primerjava tarifnih postavk 20 let stare in nove metodologije ni mogoča, ker temeljita na povsem drugačni zasnovi.

Omrežninski sistem, ki je v veljavi od 1. oktobra letos je skladen z evropsko zakonodajo, nacionalno energetske politiko in tudi s smernicami Agencije Evropske unije za sodelovanje energetske regulatorje (ACER), ter pravičen in prinaša za večino od več kot 90% odjemalcev na letnem nivoju nižji strošek, in kumulativno enako vsoto zbranih sredstev. To dejstvo je v nedavnem intervjuju potrdil tudi Predsednik Vlade RS, ko je povedal: »Omrežje od te reforme ne bo dobilo niti evra več. Ob vsem tem viharju, kako ljudje in gospodarstvo plačujejo več, omrežje ne dobi niti evra več.«. Seveda je popolnoma jasno, da če bi res vsi plačevali več, bi bilo zbranega denarja več ne enako. It tega izhaja nedopustno zavajanje javnosti z zneski v višji sezoni. Poudarjamo, da je bil novi omrežninski sistem, kot tudi vse njegove vsebinske spremembe na Svetu agencije za energijo sprejet soglasno. Z glasovi tri proti dva sta bili sprejeti le prestavitvi najprej iz 1.3. na 1. 7. in potem iz 1. 7 na 1. oktober.

3. Poziv Vladi k imenovanju članov sveta in prenehanju izvajanja nedopustnega pritiska na agencijo

Agencija poziva Vlado RS, da nemudoma predlaga Državnemu zboru tri nove strokovno neodvisne člane, ki bodo izpolnjevali pogoje iz 42. člena EZ-2 in bodo v nadaljevanju prispevali k učinkovitemu in zakonitemu odločanju sveta agencije. Ter da spoštuje pravni red in nemudoma preneha z izvajanjem političnega pritiska na regulatorja, tudi če se to maskira v strokovne analize. O pritiskih smo bili dolžni obvestiti Evropsko komisijo. Zadnja izjava ministra g. Kumra, da bo Vlada RS predlagal DZ RS razrešitev svetnikov agencije za energijo, ki niso upoštevali poziva predsednika Vlade in odstopili, je eklatanten dokaz, nedopustnega političnega pritiska oblasti na regulatorja, ki mu v zgodovini RS Slovenija še nismo bili priča.